بەرەواژ لە ناونیشانەوە بۆ شێواز.. کاروان کاکەسوور

ئەگەر (نارین ڕۆستەم)ی شاعیر بە ئاگاییەوە وشەی (بەرەواژ)ی بۆ ناونیشانی دیوانە شیعرییەکەی هەڵبژاردبێت، یان بە نائاگایی، ئەوە شتێک لەوە ناگۆڕێت، کە ئەدەب بە گشتی و شیعر بە تایبەتی کاتێ دەتوانێت وەک گوتارێکی سەربەخۆ خۆی دەرببڕێت، کە مانای شتەکان بەرەواژ دەکاتەوە. بەرەواژکردنەوە پرۆسێسی گواستنەوەیە لە دنیای شمەکەوە بۆ دنیای ئاماژە. ئەگەر شتەکان لە دنیای شمەکدا تاکڕەهەندن و ڕاستەوخۆ لە ڕێی سەرچاوەوە ماناکانیان دەگەیەن، ئەوە لە دنیای ئاماژەدا ئازادیی خۆیان بە دەست دەهێنن و لەژێر دەستەڵاتی سەرچاوە ڕزگاریان دەبێت، بەو مانایەی کڵێشە و قاڵبەکان لە ئارادا نامێنن، تا مانای پێشوەختە بەو شتانە بدەن، بەڵکوو هەر توخمێک دەتوانێت لەو بۆشاییەدا خۆی ناسنامەی خۆی دروست بکات، بگرە توانای ئەوەی هەیە بەردەوام ناسنامەکەی تێک بشکێنێت و هیی تری لێ پێک بهێنێت، بێ ئەوەی ئەو ناسنامەیە بچێتە دۆخێکی جێگیرەوە، بەڵکوو دەکرێت لە بێژمار دۆخی دیکەدا خۆی دابڕێژێتەوە، مادام لە بەرانبەر خوێندنەوە و ڕاڤە جیاوازەکاندا کراوەیە. بەم شێوەیە وێنەی شیعری (Poetic image) لە (بەرەواژ)دا بەرهەمی بەریەککەوتنی کۆمەڵێک پارگە (enunciation)ی جیاوازە، کە لە ڕێی ئەو بەریەککەوتنەوە شتەکان لە دنیای شمەکەوە بۆ دنیای ئاماژە دەپەڕنەوە. ئەگەر ئەدەبی ئاسایی، کە بە زمانی ڕۆژانە دەنووسرێت، لەبارەی بابەتەوە دەدوێت و ڕاستەوخۆ مانا زانراوەکان دەگەیەنێت، بەو واتایەی ئاڕاستەکەی تاکڕەهەندە و تەنیا لە دەرەوە بۆ ناوەوەیە، ئەوە لێرەدا، لە (بەرەواژ)دا شتەکان خۆیان دەبنە زمان و ناڕاستەوخۆ خۆیان دەردەبڕن، کە فرەدەنگی و فرەڕەهەندی بەرهەمی ئەو ناڕاستەوخۆییەن. واتە ئاڕاستەکان لە ناوەوە بۆ دەرەوە و لە دەرەوە بۆ ناوەوەن، بگرە کۆمەڵێک ئاڕاستەی جیاواز هەن و لە ئاسمانی دەقدا بەر یەک دەکەون.

وێنەی شیعری لە (بەرەواژ)دا بەرەواژکردنەوەی هەردوو چەمکی مێژوو و جیۆگرافیایە، بەو مانایەی کات لە خەسڵەتی زنجیرەیی دادەماڵێت و خەسڵەتی بازنەیی پێ دەدات، کە لەمەوە دووری و نزیکی مانای فیزیکیی خۆیان لە دەست دەدەن، توخمە جۆراوجۆرەکان لەناو ئەو بۆشاییەدا توانای ئەوەیان دەبێت بە هەموو لایەکدا بجووڵێن و بەر یەکتر بکەون. ئەمە نەک هەر هەڵوەشاندنەوەی ئەو یەکێتییەیە، کە

ڕێزمان سەپاندوویەتی، بەڵکوو ئازادکردنی ئەو پارگۆیانەیشە، تا بکەونە جووڵە و مانای دیکە بەرهەم بهێنن.

لە (بەرەواژ)دا زمان لە ئاستی کۆمەڵایەتییەوە دەچێتە ئاستی تاک، کە وەک چۆن خۆی مانای جیاوازتر لەوەی هەیە، بە شتەکان دەدات، بە هەمان شێوە وا دەکات هەر خوێنەرێکیش وێنەی دیکەیان لێ پێک بهێنێت. (بەرەواژ) لەوە دەردەچێت، کە تەنیا بە ناونیشانێک دابنرێت بۆ کتێبێک، بەڵکوو دەبێتە شێواز، شێوازێکی تایبەت.

(پەردە) نوێترین شیعری (نارین ڕۆستەم)ە، کە بە شێوازی بەرەواژ نووسراوە و کۆمەڵێک توخمی جیاوازی وەک پەردە، پەنجەرە، نەخشی گوڵەبەڕۆژە، عەبا، دەزوو، دەرزی، جلشۆر، کارگەی پەردەدرووین و هیی دیکە لە پاڵ کارەکتەری کچ، دایک، منداڵ□انی گەڕەک و هیی دیکە دەگرێتە خۆی.

پەردەکە
گوڵەبەڕۆژەیەکی تێدا بوو
چاوەڕوان بوویت
ڕۆژێک بدڕێت و
ئەو منداڵ□انەی گەڕەک،
کە تۆپیان دەگرتە پەنجەرەکەتان،
بناسیت.

هێزی زمان توانیویەتی هەموو ئەوانە بۆ وێنە بگۆڕێت، بەو مانایەی بوونەتە ئاماژە و ئەرکی دیکەی جیاوازیان گرتووەتە ئەستۆ. واتە دۆخەکە لە (بینین)ـــــــەوە گۆڕاوە بۆ (هێنانەبەرچـــــاو). لە هێنانەبەرچاودا بەربەستە فیزیکییەکان تێک دەشکێن و توخمەکان لەوە دەردەچن پێبەندی جیۆگرافیا و مێژوویەکی دیاریکراو ببن، بەڵکوو لە بۆشاییدا دەخولێنەوە، تا سنووری کات و شوێن ببڕن، کە ئەو داینامیکییە وا دەکات لە هەر جووڵەیەکدا مانای نوێ بە دەست بێت. لێرەدا توخمی ناکاوی دەردەکەوێت، بەوەی وێنەکان ئەوەمان پێ ناڵێن، کە چاوەڕێمان کردووە، بەڵکوو دەمانخەنە بەردەم کۆمەڵێک گریمانەوە.

ساڵێکیان
پەردەکە چڵکن بوو و
گوڵەبەڕۆژەکە لەناو جلشۆردا
مەلەی دەکرد.
بەرەو پەنجەرەکە ڕات کرد.
عەبا ڕەشەکەی دایکت
بووبوو بە پەردە!

لێرەدا توخمی گێڕانەوە بەشدارە لەوەی سنووری کۆنکریتبەندیی نێوان

توخمەکان هەڵبگیرێت، تا (کات) لە زنجیرەییەوە بە بازنەیی بگۆڕێت، هاوکات (شوێن) ئەو ڕەقەتییەی نەمێنێت و بە هەموو لایەکدا بکشێت، کە لەڕەوە لادان، یان تێپەڕاندن (Displacement) دێتە کایەوە و شتەکان لە شێوەی سیمبۆڵدا دەردەخات. بە مانایەکی دی، کاتە پێکهاتەیان دەگۆڕێت و لە شێوەی دیکەدا پیشان دەدرێنەوە، ئەوە زمان بە ناچاری دەچێتە ئاستەکی دیکە و مامەڵە لەگەڵ ئەو گۆڕاوەدا دەکات، کە جیاوازە لەوەی زمانی ڕۆژانە دەریدەبڕێت، بۆیە وێنەکان سەیر دێنە بەرچاو و ڕاقەی جیاواز دەخوازن.

ساڵێکی دیکە
هەژاری کونێکی کردە پەردەکەوە،
لەو کونەوە:
خێر چاوی لێ داگرتیت.
دایکت پێی زانی…
لە قوتووە شۆکوڵاتەکەدا
دەرزی و دەزووی دەرهێنا و
کونەکەی دووریەوە.

دەقی ئەدەبی کاتێ دەتوانێت کاریگەر بێت و وێنەی جیاواز بخاتە ڕوو، کە ناڕاستوخۆ خۆی دەردەبڕێت. واتە بە زمانی تاکانەی خۆی دەدوێت، نەوەک بە زمانی کۆمەڵایەتی، کە مانای وایە شتەکانی دنیایەکی ئاسایی ناگوێزێتەوە، بەڵکوو بە شێوازی نائاسایی دنیایەکی نائاسایی دەئافرێنێت.

ئێستا
لە کارگەیەکی پەردەدووریندا کار
دەکەیت
هەمووان وا دەزانن
مۆدێلێکی تازەت داهێناوە
کاتێک لە ناوەڕاستی پەردەکاندا
کونێک دروست دەکەیت.

ڕاگەیاندنەکانی لایەنە جیا

جیاکانی سوریا و سەرنجێك.. زاهیر باهیر

وەکو دەبینرێت رووداوەکان زۆر بە خێرا تێدەپەڕن و ڕاگەیاندنی جیا جیا لە گەلێك لە لایەنەکانەوە ڕادەگەیەنرێت .

لەو ڕاگەیاندنانە:
” دوێنێ سێشەممە، مەزڵوم عەبدی فەرماندەی هێزەکانی سوریای دیموکرات (هەسەدە)، لەهەژماری خۆی ل□ تۆڕی کۆمەڵایەتی ئێکس (تویتەری پێشوو) ڕایگەیاند، “پابەندبونی پتەومان بۆ بەدیهێنانی ئاگربەستێکی هەمەلایەنە لەسەرتاسەری سوریا هەیە، لەو ڕوەشەوە ئامادەیی خۆمان نیشاندەدەین بۆ دامەزراندنی ناوچەیەکی لەچەک دام□□راو لەشاری کۆبانێ، ئامانجیش لەم دەستپێشخەریە، بۆ چارەسەرکردنی نیگەرانییە ئەمنییەکانی تورکیایە، مەزڵوم عەبدی ئەوەشیخستەڕوو، ئامادەین بۆ دوبارە بڵاوەپێکردنەوەی هێزە ئەمنییەکان لەژێر سەرپەرشتی هێزەکانی ئەمریکا”.
مەزڵوم عەبدی پێشنیار دەکات لەپێناو سەرکەوتووی پڕۆسەی ئاگربەست لە سوریا، لە ژێر سەرپەرشتی ئەمریکا ناوچەیەکی لەچەک دام□□راو لە کۆبانێ پێکبهێنرێت.

” مەزڵوم عەبدی، فەرماندەی هێزەکانی سوریای دیموکرات (هەسەدە) رایگەیاند، وەک دووپاتکردنەوەیەک بۆ پابەندبوونمان بە راگرتنی شەڕ لە تەواوی ناوچەکانی سوریا، ئامادەین بۆ پێکهێنانی ناوچەی لەچەک دام□□راو لە شاری کۆبانێ.”

ئەوەشیخستەڕوو ” ئامادەین بۆ دووبارە بڵاوەپێکردنەوەی هێزە ئەمنییەکان لەژێر سەرپەرشتی هێزەکانی ئەمریکا.”

مەرهـەف ئەبو قەسرە فەرماندەی سەربازیی دەستەی تەحریر شام کە ناسراوە بە”ئەبو حەسەن ئەلحەمەوی”، لەلێدوانێکدا بۆ ئاژانسی هەوال□ی فەڕەنسیی هەڕەشەی ئەوەیکردوە “ئەو ناوچانەی ل□ باکورو ڕۆژهەڵاتی سوریا لەژێر دەستی “هێزەکانی سوریای دیموکرات” (هەسەدە)دایە، دەخرێتە ناو ئیدارەی نوێی سوریا، دەشڵێت:”هەموو جۆرە فیدرالییەتێک ڕەتدەکەینەوە”.

ئەبو قەسرە لەچاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ ئاژانسی فرانس پرێس که لەشاری لازقییە ئەنجامیداوە وتویەتی:”گەلی کورد یەکێکە لەپێکهاتەکانی

گەلی سوریا، بەڵام کێشەکە لەسەرکردایەتیی هێزەکانی سوریای دیموکراتدایە”.

ئەوەشی وتوە، “پەیامی ئێمە ڕوونە، سوریا دابەشنابێتو هیچ جۆرە فیدرالییەتێکی تێدا دروستنابێت”.
“ئەو ناوچانەی ئێستا لەژێر دەسەڵاتی (هەسەدە)دان، ان شاء الله دەخرێنە ناو ئیدارەی نوێی وڵاتەوە”.

ئەبوو قەسرە لەسەر قسەکانی دەڕوات و دەڵێت “دروستکردنی دامەزراوەیەکی سەربازیی کە هەموو کوتلە ئۆپۆزسیۆنەکانی ژێر ئاڵاکەی کۆبکاتەوە، هەنگاوی داهاتوو، دەبێت دوای ڕوخاندنی دەسەڵاتی ئەسەد لەهەر وڵاتێکدا بێت دەبێت هەموو یەکە سەربازییەکان لەژێر چەتری یەک دامەزراوەدا بن”.
ئەنەکەسەش مەرجی خۆیان هەیە بۆ دانیشتن و جۆرێك لە یەککەوتن لەگەڵ هەسەدەدا، قسەکەریان، نەواف رەشید، ئاوا دەڵێت “مەزڵووم عەبدی خۆی وەکو نوێنەری کورد و رۆژئاوای کوردستان بناسێنێت و بڵێت من نوێنەری کوردم و لە رۆژئاوای کوردستانم، نەک نوێنەری منبج و رەققە، هەروەها دەبێت مەزڵووم عەبدی بۆ تورکیا بڵێت، ئەوان پەکەکە نین، هەروەها دەبێت بە ڕوونی پێیان بڵێت کە ئەوان دژی تورکیا نین.”
لە لایەکی دیکەوە ئەمەش هەیە کە دەستەی تەحریری شام بە دەمی ڕایانگەیاندوو ” تەحریری شام ناوچە کوردییەکانی بە فەرمی خستەوە ڕیزی کارگێڕی و بەڕێوەبەرایەتیی دیمەشەوە. بەمەش بەشایی ئەو گرژیانەی نەهێشت کە پێشتر لەسەردەمی ئەسەد دا هەبوو.
تەحریری شام ئەم هەنگاوەی بۆ دژی هێرشەکانی تورکیا نا و ئەمریکا پشتیوانیی دەکات”.
سەرنجی من:
ئەمانە بڕێکن لەو ڕاگەیاند و قسانەی کە لەم یەک دوو ڕۆژەدا کراون کە هیچ کام لەمانە تەنانەت ئەوەی مەزڵوم کۆبانی-ش مایەی دڵخۆشی نییە و هیوایەکی گەش بۆ ڕۆژئاوا نییە.
هەموومان دەزانین دەستەی تەحریری شام یەک دەستە یا یەك گروپ نین تاکو پابەند بن بە قسە و لێدوانی سەرکردە سەرەکییەکەوە کە ئەبو موحەمەد جۆلانییە، مەبەستم ئەوەیە کە بەڵام هەتا ئەگەر جۆلانی-یش با بڵێین هەڵوێستی گۆڕا بێت بەرانبەر ڕۆژئاوا گروپەکانی دیکە هەمان هەڵوێستی ئیسلامگەرایی توندو تیژیان هەیە، دیدو کرداریان بەرانبەر بە کورد بە گشتی و ڕۆژئاوا زۆر دوژمنانەیە.
من ڕام وایە ئەبو موحەمەد جۆلانی شەڕی چەکدارانە لەگەڵ ڕۆژئاوا

ناكات بەڵكو شێوەی ئیداری لەگەڵدا دەكات، بە یاسا نەك بە چەك، واتە بوونی ڕۆژئاوا بە بەشێكی نەبچراو لە سوریا ، لەو بارەشدا هەمــوو ســەرەكایەتی ســەرتاپای دەزگە ئیــداریيەكان، هەمــوو خزمەتگوزارییەكــان، هەمــوو قوتابخــانە و خەســتەخانەكان و شارەوانییەكــان دەكەونەوە ژێــر دەســەڵاتی مەركەزی و هەســەدە و ئیدارەی ئێستای ڕۆژئاوا هیچ ڕۆڵێكیان نامێنێت و خۆی لە خۆیدا هەڵــدەوەشێتەوە. لە لایەكــی دیكەوە ، ئەو بەرنــامەی خوێنــدن و پڕۆگرامانەی كە لە قوتابخانەكان و زانكۆكاندا لە ڕؤژئاوای ئێستادا هەیە هەر هەمــوی هەڵــدەوەشێتەوە و دەبێــت یەك پلان و یەك مەنهەجــی خوێنــدن و پەروەردە لە هەمــوو سوریــادا هەبێــت ، تەنانەت هەمــوو وێنەكــانی ئەجەلان و ئاڵاكــانی یەپەگە و یەپەژە هەر هەمــووی فڕێ دەدرێــت، هەمــوو ســرودەكانی كــوردایەتی و ئەوەی كە بە ئەجەلان و سەرۆكدا هەڵدەدرێت نەك هەر نامێنێت بەڵكو حەرامیش دەكرێت .
چەمكــی فیدراڵییەت و كۆنفیدراڵیزم ، پرســی ژنــان و فێمێنیستی، پرۆژەی ئیكۆلۆجی و ژینگە دەستی هەر هەمووی هەڵدەوەشێتەوە و بەتاڵ دەبێتەوە . لە لایەكــی دیكەوە ئــابوری ئەوە و پرســی كۆمەڵــایەتی و دەزگەی داد دادگا و یاسا چی تر لای هەسەدە و ئیدارەی ڕۆژئاوا نامێنێت ، ئەو عەقد كۆمەڵایەتییەی كە ئیدارەی ڕۆژئاوا ساڵێك لەمەوبەر نوێی كردەوە گەرچی خراپترو دواكەوتوترە لەوەی پێشتری ی 2014 ، ئەوەش نە كــاری پێــدەكرێ و نە لە هیــچ شوێنێــك دەڕوات ، چونكە حكومەتی نوێی ئیسلامی باوەڕی بە فیدراڵییەت نییە ، باوەڕی بە یەكێتی سوریا و ئیسلام هەیە ، ئەو لەژێر سیاسەت و ڕێنمایی و پلانی توركیادا دەڕوات و توركیاش سیاسەتی نەگۆڕ و پلانی دۆززەخی بۆ كورد لە هەموو شوێنێكدا هەیە .
ئــابووری ڕۆژئــاوا كە لە دەســتی ئیــدارەكەی ئێســتادا هەیە بە هەر ناوێكەوە بێت : هەرەوەزیی ، حكومیی ، خەسەریی … هەر هەمووی دەبێت بە گــوێرەی یاسا بگەڕێتەوە ژێــر دەســتی حكــومەتی مەركەزی و ئەو سەرپەرشتی بكات .
بەڵام من باوەڕم وایە عەفرین لەژێر دەستی توركیا دەردەهێنرێت و توركیا پاشەكشەی لێدەكات ، بەڵام ئەردۆگان مەرجی هەیە لەسەر حكومەتی نوێی سوریا ئەویش دژایەتیكردنی ڕۆژئاوا و هەسەدەیە ، ئەردۆگان هەنگاوێك ناچێتە دواوە ئەگەر دوو هەنگاو قازانجی تێدا نەبێت . ئەوەش گرنگە كە بڵێین لە هەموو سیاسەتەكانی حكومەتی نوێی سوریا، ئەمەریكا و بریتانیا و ئەوروپا پشتگیری لێدەكەن. هەسەدە و ڕۆژئــاوا ئەو پێگە گــرنگەی نــامێنێت و هەر وەكــو بە لاوازبــوون و نەمانی داعش لە سوریا هەنگاوی یەكەم بوو بۆ لەناوچوونی خودی هەسەدە و ڕۆژئاوا. ئەمان چی تر پێویستیان بە هەسەدە وەكو جاران

نامەنیت .

بەداخەوە کە من زۆر ڕەشبینم لە بارودۆخی نوێ ، ڕەشبینییەکەشم هۆکار و پاساو و بناخەی خۆی هەیە . لەو بارەشدا ڕۆژئاوا ، هەسەدە دەبێت ئایندەی خۆیان دیاری بکەن. ئایا ڕازی دەبن بەوەی کە لە سەرەوە وتم یاخود شەڕدەکەنەوە؟ کە شەڕکردنیان دۆڕاندنی خۆیان و وێرانکردنی هەموو ڕۆژئاوا و ڕەنگە پەلیش بهاوێت بۆ باشووریش .

هیوادارم ڕەشبینییەکانی من بێ بنەما و بێ ئایندە بن.

زاهیر باهیر
18/12/2024

زارێ یەکەم فیلمی سینەمایی کوردی.. حەیدەر عەبدولڕەحمان

(نزارۆف)لەو ساڵانەی بۆ کارکردن هاتبووە ئەرمینیا، فیلمێ بە ناوبانگەکەی (ناموس)ی بەرهەم هێناو دەنگدانەوەیەکی گەورەی بۆ (نەزارۆف) بەدەست هێنا.

بەهۆی ئەوەی بایەخێکی زۆری بەدەرخستنی کولتووری رۆشنبیریی و نەتەوەیی گەلەکەی دابوو، جگە لە نیشاندانی زۆر لە کێشە کۆمەڵایەتییەکان .

سەرکەوتنی ئەو فیلمە، وای لە (نەزارۆف) کرد، زۆتر لەوەندە، خۆی بە کێشە و ئەشکەنجەو ئازاری گەلانی رۆژهەڵات تەرخان بکات.

ئەوەبوو لەساڵی 1926 ئەو دەرهێنەرە، گروپێ سینەماییەکەی خۆی کۆکردەوە، بەرەو چیاکانی (ئاراکاسی) هەڵکشان، کە هەرێمێکی کورد نشینە، بۆ ئەوەی لەوێ فیلمە درێژەکەی خۆی)زاریا — واتە (زارێ) تۆمار بکات.

نزارۆف — لەو فیلمەدا بەگشتی باس لەژیانی کوردەکان دەکات لەسەردەمی رووسیای قەیسەری دا.

ئەوەتا لەکتێبی (یاداشتی ئەکتەرو دەرهێنەرێك کە لەساڵی 1965 لە مۆسکۆ دەرچووە، باس لەئەزموونی سینەمایی خۆی دەکات، بەتایبەت ئەزموونی لە گەڵ فیلمی (زارێ) و لەم بارەیەوە ئاماژە بەوە دەکات کە چۆن لەکاتی بەرهەم هێنانی ئەو فیلمەدا، هیچ سەرچاوەیەکی

ئەوەتەی لە بەردەست دا نەبووە، کە باس لە مێژووی کوردو ژیانی کوردەکان بکات، خۆشی زانیارییەکی ئەوتەی لەم بارەیەوە نەبووە، تەنها شتێکی کەم نەبێت، بۆیە دەستی کردووە بەگەڕان بەدوای کولتوورو داب و نەریت ورەوشت و مێژوو خێڵەکانی ئەو نەتەوەیە.

نزارۆف لە فیلمی (زارێ) دا، چیرۆکی ئەڤینداری نێوان کوڕو کچێك دەگێڕێتەوە لە یەکێ لە گوندە کورد نشینەکاندا.

کوڕەکە شوانکارێکە و ناوی (سەعیدە)و (نری سیسلییت) ی ئەکتەر دەوری دەبینێ، کچە هەژارەکیش کە ناوی (زارێ) یە، تینازی ـــــ دەورەکەی دەبینێ.

سیناریۆی فیلمەکە وا داڕێژراوەکە دەرەبەگێکی گوندەکە، ئەگەرچی ژنیشی هەیە، کاتێ بەخۆشەویستی نێوان سەعیدو زارێ دەزانێ، بەخیلییان پێ دەباو لەسەر ئەوە سوورە دەبێت، کە زارێ بۆ خۆی بخوازێت.

لەو دەمەدا جەنگی جیهانیی یەکەم هەڵدەگیرسێ و دەسەڵاتدارانی قەیسەر بڕیار دەدەن هەموو لاوە کوردەکانیش پەلکێشی ئەو شەڕە کاولکارییە بکەن.

سەعیدی ئەڤیندار یەکێ بوو لەو کۆمەڵە گەنجانەی ڕەوانەی ئۆردوگایەکی سەربازی کران لە نزیك گوندەکە.

ئیدی لەو کاتانەدا کە کاروانی سەربازەکان بۆ ئاو خواردنەوە لە تەك کانییەکاندا وچان دەدەن بۆ ئاوخواردنەوە، سەعید دەرفەت وەردەگرێت و را دەکاتە نەو ئاوایی، کەچی کاتێ تەمیوور بەگ ئەمە دەزانێ، فرمان دەداتە پیاوەکانی، سەعید پەلبەست کەن و رادەستی بکەنەوە و بکەوێتە زیندان.

کاتێکیش کە زەربای بڕا گەورەی زارێ بە بریندارى دەگەڕێتەوە، برینەکەی زۆر سەخت و دژوار دەبێت، لە نەو گریەو هاواری کەسو کاری گیان لەدەست دەدات، ئیدی بەگ بە کەسی زارێ بە دەرفەت دەزانێ، بۆیە فرمان دەداتە پیاوەکانی، زارێ پەلکێش کەن و بە زۆر لەخۆی مارە دەکات.

بەڵام زارێ زۆر ئازایانە بەڕوویدا دەوەستێ و نایەڵێ بەهیچ شێوەیەك بەگ لێی نزیك بێتەوە.

ئا لەو کاتەدا، خەدەی برا بچووکەکەی زارێ، بۆ رزگار کردنی خوشکەکەی تەقە لە بەگ دەکات و بریندارى دەکات، کەچی پیاوانی بەگ زوو فریای دەکەون و بەخەنجەر خەدە دەکوژن.

دوای ئەوەش کە بەگ چاك دەبێتەوە، بەزۆرە ملە زەماوەندی خۆی لەگەڵ زارێ دا دەگێڕێت، بەڵام کاتێ سەعید بەم هەواڵە تاڵە دەزانێ، بە تۆڵەسەندنەوە خۆی و هەندێ لە هاوڕێیانی لە بەندیخانە رادەکەن.

کاتێ بەگ لەبەردەم خۆ بەدەستەوە نەدانی زارێ دووچاری بێ ئومێدی

دەبێت، بەئامانجی سووکایەتی پێکردنی، دەنگۆی ئەوە لەئاواییدا بڵاو دەکاتەوە کە گوایە زارێ کچ نیە.
لەتۆڵەی ئەوەش سەرەوژێر زارێ سواری گوێ درێژێ دەکەن و دەموو چاویشی سواغ دەدەن و هەتکی پێ دەکەن، ئینجا لەناو بارانی تیرو توانجی خەڵکی بەئاواییەکەدا دەیگێڕن.
ئا لەو کاتەدا سەعیدو هاوڕێکانی دەگەنە ئەو شوێنەو تەمیوور بەگ و پیاوەکانی دەکوژن، ئینجا زارێش لە گەڵ خۆیاندا هەڵدەگرن و روو دەکەنە چیا ..

حەیدەر عەبدولڕەحمان

کورتە چیرۆک/ گفتوگۆی چایخانە.. رەسوڵ بەختیار

مرۆڤەکان بەتەواوی گۆڕاون، وەک پێشتر نییە، کاتێک لەچایخانە دابنیشیت گوێت لەهەندێک چیرۆکی سەرنجڕاکێش بێ، پێشتر، مەبەستم لەپێشتر ساڵانی نەوەد تا دووهەزارە، گوێت لەهەندێک بابەتی خۆش دەبوو.
دەیگوت: عوسمان چوومەوە گوند و دەهاتەکانی خۆمان خزمانم بینی، سەیرە هەر وەک خۆیانن هیچ نەگۆڕاون، وەکجاران پیاون لەپشت یەکن، کەس ناوێرێ زۆفەریان پێ ببا، چوومە ناو باخەکان بەڕاستی خۆشبوو، شووتی سەوز سەوز بوو، یەکسەر لەبەکی کردەمەوە، چەقۆیەکم هێنا دوو کەرتم کرد، بەڕاستی بەتام بوو، ئێستاش تامی لەژێر زمانمدایە، ئاخ چۆن بچمەوە، ئەو منداڵانە فێری شار بوون، کەس نایەت.
یەکێکی دیکە هەڵیدەدایەوە: منیش وەک تۆ زۆر حەزم لەگوندە، دەمەوێ لەم جەنجاڵی شارە رزگارم بێ، شار ئێمەی کوشت هەمووی کردین بە کرێکار و فەرمانبەر، بەڕاستی کاتێ ئەو بەڕێوەبەرە ڕەزاگرانە دەبینم، وا دەزانم پارەی ئەم هەرێم و عێراقە هەمووی ئەوە دەیخوا.
کەچی گفتوگۆی ئێستایی نێو چایخانەکان ئەرە و ئاسمان جودایە.
هەر ئەو عوسمانەی پێشتر باسمان کرد، باس لە ڤیلا و کچی جوان و مۆدیل دەکات.
کاتێک عوسمان دێتە چایخانە بەناو هاوڕێیەکانی هەڵدەستنەوە، کاک

عوسمان وەرە ئێرە، من دەچمە ئەوێ.
عوسمان وەک ئەوەی لەباب و باپیرانییەوە موڵک و ماڵی بۆ مابێتەوە، بەبرادەرە نزیکەکەی دەڵێ: ئەوە چیبوو تووشی منت کرد، زۆر کەللەڕەقە، بەڵام هەر سێ دەفتەر دۆلارم لێی قازانج کرد، جارێکی دیکە، ئەو شکوڵاتانەم بۆ مەنێرە، وەڕسی کردم، وا دەزانێ خەڵکی لەندەنە، لەندەن چییە، دەتوانم لایەکی لەندەن بکەم.
هاوڕێیەکەی: وازی لێ بێنە، بۆ پڕۆژە نوێیەکەمان جیتکرد؟
عوسمان: خەم مەخۆ، وەبەرهێنان لەم پڕۆژەیە دوو ملیۆن دۆلار قازانجمانە. لەوەش گەڕێ، بۆ مانگی داهاتوو پڕۆژەیەکی دیکە هەیە، هەمووی تۆ خاوەنداری بکە، خۆت دەزانی، زۆر سەرقاڵم، ئەوە با دیاری بێ.
هەر لەنێو ئەو چایخانەیەدا، یەکێک بۆ یەکەمجارە لەو چایخانە دەبیندرێ، سڵاو دەکا، چەند کەسێک سڵاوەکەی وەردەگرنەوە، یەکسەر دەڵێن: شێرۆ ئەوە تۆیی، دەزانین لە ئەڵمانیایی، ئە ئە هەواڵت چۆنە؟
شێرو: هەواڵم چۆن بێ، خێزانەکەم لێم جیابۆوە، کوڕە گەورەکەشم قسەم لەگەڵ ناکات، کچە بچووکەکەشم تەمەنی یانزدە ساڵە لەگەڵ دایکییەتی، بەڵام کەس قسەم لەگەڵ ناکات.

کێڵگەی موچە و ئاو و کارەبا..
نەوزاد بەندی

بوونەوەران بە گشتی و مرۆڤ بە تایبەتیی هەوڵ بۆ ئەو شتانە ئەدەن کە نییانە ..کە دەستیان نەکەوتووە ..کە لێیان زەوتکراوە یان کە لێیان دزراوە ..
ئەم حاڵەتە دەروونییە ، ئەمڕۆ لە سیاسەتیی نێودەوڵەتیی و لەکایەییدا زۆر بە بێ ویژدانانە کاری پێکراوە و بە هۆیەوە مرۆڤەکان و خواست و ئامانجەکانیان بچووک کراونەتەوە ..ئەوەندە بچووک کراونەتەوە ، ڕەنگە بتوانین بڵێین کۆمەڵگاگەلێکی گێژ و گەمژە و ئەقڵسوک و ماندوویان دروستکردووە ، کۆمەڵگاگەلێکی پڕ له ناکۆکیی و دووبەرەکیی و دژایەتیی و کێبڕکێی نائاسایی و نایاسایی ، لە پێناوی هیچدا..

بە نمونە جارێکیان لە میسر ، لەگەڵ شۆفێرێکی میسرییدا لە جیزەوە چووین بۆ شەرملشێیخ ، ئەو شۆفێرە بە درێژایی شەو نەخەوت ، هەر خەریکی شۆفێریی بوو ، بۆ ڕۆژی دوایی ،نیوەڕۆ گەیشتینە جێ ، پێم ووت : ئێستا ئیتر بۆ خۆت بڕۆ بنوو ..
ووتی : نوستنی چی ؟ خوا ئەکا ئیش ئەبێ ، ئێستا ئەگەڕێمەوە بۆ قاهیرە !!
ووتم تۆ لە دوێنێوە نەخەوتویت ، ئێستا چۆن ئەتوانیت ؟
ووتی : لای ئێمە ئیش لە سەروو هەموو حیساب و کیتابێکەوە ، کە ئیش هەبوو ، هەموو جۆرە ئیسراحەت و خەو و خواردنێک ڕەت ئەکرێنەوە ، چونکە ئێمە زۆر بە ئیش کراوین ..ڕەنگە بەڵام ئیش پێشی ئایین و عیبادەتیشی داوەتەوە لە میسر ، ئیتر خەو چییە ، ئوستاز ؟؟
ئەمە ئەو سیاسەتە ناشیرین و بێ ویژدانەیە کە مافێک یان چەند مافێکی سەرەتایی مرۆڤەکان زەوت ئەکات و ..وایان لێ ئەکات ، واز لە هەموو خواست و ئامانجە گەورەکانیان بێنن و ..بە دوای ئەو مافە سەرەتاییانەیاندا بگەڕێن ..بەو جۆرە واز لە بەها بەرزەکانی ئایین و شۆڕش و ڕیفۆرم و ئەدەب و هونەر و داهێنان و سامانە سروشتییە گەورەکان بهێنن ، بۆ ئەوەی داگیرکەری لەکاڵیی نیشتمانیی بە هاوکاریی داگیرکەرە جیهانییەکان ، داهات و داهاتووی ئەو نیشتمانە هەڵلوشن و .. لە ئایین و زانست و هونەر و ئەدەب و داهێنان ، بە تەواوەتیی دایانماڵن ..
لێرەدا وەک نووسەر و پزیشکیی دەروونیی فەڕەنسیی لە سەردەمی داگیرکردن و کۆمەڵکوژییەکەی جەزائیرییەکاندا ، فرانتز فانۆن باسی لەوە دەکات ، داگیرکەرە جیهانییە زەبەلاحەکانی وەک فەڕەنسا و بەریتانیا و ئەمریکا ، لە ڕۆڵی هەندێ کەسایەتیی بەناو نیشتمانییەوە دەستوەردەدەنە کۆمەڵگاکانی جیهانی سێ ، بە حیساب ئەو کۆمەڵگایانە□□گ سەرکردەی هاوزمان و هاوپۆشاک و خەباتگێڕ فەرمانڕەوایان دەکات و ئازاد و سەربەخۆن ، بەو جۆرە لە ڕێی ئەو فەرمانڕەوا خۆفرۆشانەوە ، ئەم دراما خەمگینە دەست پێدەکات و کۆمەڵگا بە لاڕێدا دەبەن .. چەند مافێکی زۆر سەرەتایی لە خەڵکەکە زەوت ئەکەن و بە بەهانەی جیا جیا قات و قڕیی ڕادەگەیەنن ، قەرزار بوونیان ڕادەگەیەنن .. وایان لێدەکەن هەموو ژیان و بیرکردنەوە و خەون و ئاواتیان لەو چەند مافە سەرەتاییەدا خەرج بکەن ، بەو جۆرە لە کۆمەڵگایەکی داهێنەرەوە ، دادەبەزن بۆ کۆمەڵگایەکی دەستپیی و نابەکام و بێ هیوا و ڕۆژەکانیان سەرجەم وەک یەکیان لێ دێ و .. خەون و هیواکانی سەرجەم مرۆڤەکان وەک یەکیان لێ دێت ، بەو جۆرە ئەو کۆمەڵگایه بە جۆرێ لە جۆرەکان ئەبێتە کۆمەڵگایەکی خەولێخراو ..کۆمەڵگایەکی بێ دەسەڵات و کاڵفام ..کۆمەڵگایەکی نابەکام و بێ

کەسایەتیی ، یان ڕاستتر وەک کەڵگەیەکی پەلەوەر یان مێگەلەکی لێ دێت ..
تەماشا بکەن لە کوردستانی خۆماندا ، دوو مامۆستای ئاینیی ..دوو مامۆستای زانکۆ و ..دوو کرێکار و .. دوو فەرمانبەر و ..دوو دوکاندار و ..دوو مناڵ و .. دوو ژنی ماڵەوە کە کۆدەبنەوە ، باسی مۆچە دەکەن .. ئاخۆ کەی مۆچە دێت ..ئاخۆ کەی بەغداد تەواوکارییەکانی مۆچە دەنێرێ ..ئاخۆ چارەنوسی !!! مۆچەی مانگەکانی یانزە و دوانزە چییان بەسەردێت ..ئاخۆ پاشەکەوتەکە بە تەواوەتیی خوراوە یان ئەخرێتە سەر کارتی بانکیی ..کارتی هەژماری من یان نیشتمانیی باشە ..کامیان پڕکەینەوە ..کەی مان بگرین لە دژی پێنەدانی مۆچە ..
دوو شاعیر ..دوو وەرزشکار .. دوو مێژوونوس ..دوو ئەندازیار .، دوو خوێندکار ..دوو خانەنشین کاتێ کوئەبنەوە باسی بێ ئاوی و .. ماتۆڕی هەڵدانی ئاو دەکەن ..باسی ئەوە ئەکەن کە ئەمشەو سەعات دووی دوای نیوەشەو سەرە ئاویانە و نابێ بخەون ، بۆ ئەوەی تانکییەکانی لە پڕ بکەن ..ئاخۆ نرخی تەنکەرە ئاو به چەندە و .. ئایا بۆ خواردنەوە دەست ئەدا .. ئایا سەندەکەی ئەگاتە نهۆمی دوو ..
دوو ڕۆژنامەنووس .. دوو پاسکیلچیی .. دوو دەستگێڕ .. دوو شۆفێر ..دوو بەرگدروو ..دوو عەرەبانچیی ..دوو پۆلیس .. دوو سەرتاش ..دوو پێشمەرگە کاتێ یەکتر ئەبینن ، باسی سەعاتەکانی کارەبای نیشتمانیی ئەکەن و .. باسی نرخی ئەمپێڕی موەلیدەی کارەبا ئەکەن و .. باسی چۆنێتیی دانانی خانەی تیشکیی خۆر ئەکەن تا لەم دەردە کوشندەیەی کارەبا ڕزگاریان بێ .. باسی ئنقەیتەر ئەکەن ..باسی ئەوە ئەکەن چۆن خانەکەیان بفرۆشن و بچن لە سیتییەکانی حیزب ، شوقەیەک بکەن و ببن بە خاوەنی کارەبا و ئاوی 24 سەعاتیی .. لە ئەمپێڕ و جەزە و هەڵسانەوەی جەزە ڕزگاریان بێ .یان چۆن قاچاخچییەکی خاوەن متمانە بدۆزنەوە و .. سەری خۆیان بە ئەوروپا هەڵگرن و سێ بە سێ بە کارەبایی تەڵاق بدەن ..
بەو جۆرە ، دەسەڵاتی کوردیی بە بچووککردنەوەی هاووڵاتییانی کورد ..بە تواندنەوەی بیر و باوەڕ و داهێنان و بەهرەکانی هاووڵاتیانی کورد ، لەسەر ئەو قەتەخستنی سێ مافە سەرەتاییە کار ئەکا ، مۆچە و کارەبا و ئاو ..ئەو سێ شتەی کە هیچ کێشەیەکیان تیا نییە و کراون بە کێشە .. کە چارەسەرکردنیان زۆر ئاسانترە لە دروستکردنی ئەو سەدان تاوەرە هەوربەرەی کە دەسەڵات دروستیان ئەکا بۆ خۆی و ماڵە و مناڵەکانی .. بەڵام چارەسەریان ناکا ، چونکە لە بنچینەدا ئەو سێ کێشەیەی ئاو و کارەبا و مۆچە ، بۆ ئەوەیە کە دەسەڵات گەورە و

باڵا بێ و هاووڵاتیانی کوردیش بود□□ و بچووک ببنەوە ..وەک
مناڵیان لێ بێ و هەمیشە لە هەوڵی یەکبینەدا بن بۆ دەستخستنی ئاو
و کارەبا و موچە یان بۆ وەرگرتنی تازەترین و ڕاستترین هەواڵ
سەبارەت بە کاتی دابەشکردنی ئاو و کارەبا و موچە ..!! ئەم دۆخە
تراژیدییە وا دەکات دوو مامۆستای فیزیا لە جیاتی باسی ئانیشتاین
و نیوتن بکەن ، جنێو بە کاربەدەستی ئاو و کارەبا و موچە بدەن ..
وا دەکا دوو ڕۆژنامەنوس لە جیاتی ئەوەی باسی داگیرکارە جیهانییه
زەبەلاحەکان بکەن کە دەمیان ژەندۆتە نەوت و غاز و خاک و ئاوی
نیشتمانەکەیانەوە ، باسی ئەوە ئەکەن ئاخۆ شاندی تازەی حوکمەتی
هەرێم چ ڕۆژێ ئەچن بۆ بەغدا بۆ بەدواداچونی چارەنووسی موچەی
مانگی یانزە و دوانزە .. دوو هونەرمەند لە جیاتی بیر لە کردنەوەی
پێشانگا و دروستکردنی پەیکەری دوانزە سوارەی مەریوان و سمکۆ و
قازی بکەنەوە ، بیر لەوە دەکەنەوە چۆن ژنەکانیان تەڵاق بدەن و
..چۆن وەک هاوڕێکانیان خۆیان بگەیەننە ئەوروپا .. دوو فێرخواز لە
جیاتی سەرقاڵی لێکۆڵینەوەی زانستیی بن ، هەوڵی دنیا دەدەن نمرەی
100 لە 100 بێنن بۆ ئەوەی کۆلێژی پزیشکییان دەست بکەوێ کە تەنها
کۆلێژە ، دادەمەزرێن و ئەبن بە موچە خۆر ..
ئەو نموونانە بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو یارییە قێزەونەیە کە پیادە
دەکرێ لە ڕێی بچووککردنەوەی مر□ق□کانەوە ..کاتێ ژووری هاووڵاتیان
تاریک ئەکەیت ..کاتێ هاووڵاتیان تینوو ئەکەیت ..کاتێ هاووڵاتیان
برسی ئەکەیت لە ڕێی دەستخستنە بینەقاقای کارەبا و ئاو و موچەوە ،
ئیدی ئەو هاووڵاتییە تایبەتمەندیی و پسپۆڕیی خۆی لە دەست دەدات
.. لە جیاتی ئەوە ئەبێتە چاودێر بە سەر ئاو و کارەبا و موچەوە ..
ئیدی ئەو هاووڵاتییە هەر بەهرەیەکی هەبێ ، هەر توانا و
داهێنانێکی هەبێ ، هەمووی لەناو زەلکاوی بێ ئاوی و بێ کارەبایی و
بێ موچەییدا هەرەس دێنن .. ئیتر هیچ بابەت و هەواڵێک لە
نیشتماندا بوونی نامێنێ ، بێجگە لە هەواڵی ئەمپێڕی کارەبا و نۆرە
ئاو و کاتی دابەشکردنی موچە ..لەوێد ئیتر پیاوەتی و کەرامەت و
ئینتیما و نیشتمانپەروەریی کۆتاییان دێت ..
دوو زانا.. دوو پسپۆڕ .. دوو بەهرەدار ..دوو یەکەمی کۆلێژەکان
..دوو پاڵەوانی جیهانیی کورد .. کە کۆ دەبنەوە باسی زانست و
پسپۆڕیی وورد و بەهرە و داهێنان و مەدالیا ئاڵتونیەکانیان ناکەن
، بەڵکو باسی ئەوە ئەکەن کە ئایا دەسەڵاتیی کوردی دایاندەمەزرێنێ
و موچەیان بۆ د□ب□ت□وە ؟ ئایا دەسەڵاتی کوردیی شوقەی مۆدێرنیان
بۆ دابین دەکات بە جۆرێ ڕزگاریان بێ لە هەردوو ئ□زدیهای بێ ئاوی
و بێ کارەبایی ؟
لێرەدا ئیتر شتێک نامێنێتەوە بە ناوی پیرۆزیی و بەرزیی زانست و

پسپۆڕیی و بەهرەداریی و داهێنان و یەکەمیی و پاڵەوانێتیی .. یان ڕاستتر هەموو ئەو بەها بەرزانەی مرۆڤایەتیی ئەبنە هاوەنێیەک یان تەلەسکەبەک بۆ گەڕان بە دوای ئاو و کارەبا و موچەدا ..
ئەوسا شتی سەیر و سەمەرە دێتە ئاراوە ، وەکو پرۆفیسۆرێک کە چەندین داهێنانی ووردیی هەیە ، لە چەندین زانکۆی ئەوروپیدا وانە بێژ بووە و داهێنانەکانی لە زۆربەی ڕیقییوە زانستییە جیهانییەکاندا چاپ کراوە ، دێتە گۆ و ..بە دڵێکی پڕ و ڕوخسارێکی تێکشکاوەوە ئەڵێ : بە موچەیی وایلێکردووم ئوتومبیلەکەم بفرۆشم ، لە کاتێکدا ئوتومبیلی جی کەلاسی گرانبەها بە کچە مۆدێلە بێگانەکان ئەدەن ..!
کار ئەگاتە ئەوەی ، دەسەڵاتی کوردیی خۆیشی ئەچێتە ناو یارییەکەوە و ..ئەڵێ : کاکە گیان ! موچەی من و هەر سێ سەرۆکایەتییەکە بخەنە کۆتایی خشتەی موچە دابەشکردنەوە ..!
لێرەدا ئیتر میللەت وەک مناڵێکی حەوت ساڵانەیان لێ دێت ، دەیان بەوە خۆش ئەبێ کە وەزارەتەکەی ئەوان ، یەکەم وەزارەتە لە خشتەی دابەشکردنی موچەدا .. لە هەمان کاتدا کەسانێکی تر بێزاریی و تووڕەیی خۆیان نیشان دەدەن بەرامبەر ئەوەی کە بۆچی لە خشتەی دابەشکردنی موچەدا ، وەزارەتەکەی ئەوان یەکەم نییە و خراوەتە ناوەڕاستەوە ..
بەو جۆرە ئیتر یارییەکە ، خەون و هیوا و ئامانجی هاووڵاتیان لەوەدا کۆدەبنەوە کە چەندەم ڕۆژ لە خشتەی موچەدا ، سەرەیان دێت .. ئیتر کۆمەڵگا ڕێک وەک شێتخانەی لێ دێت بە جۆرێک ئەوەی یەک شەممە موچە وەردەگرێت بەوەی کە شەممە موچە وەردەگرێت ، دەڵێ : لەدەن بۆ خۆتان ، ڕۆژێک پێش ئێمەن !! ..
ئەمە لە کاتێکدایە کە ملیارەها دۆلاری ئەو میللەتە لە ڕێی ئاودیو کردنی نەوت و غاز و داهاتەکانی ناوخۆ و گومرکەوە وون دەکرێ و ..ئەچێتە گیرفانی چەند داگیرکەرێکی جیهانی و لەکاییەوە ..
ئەم دۆخە تراژیدییە درێژە دەکێشێ و .. ئاو و کارەبا و موچە ئەڕۆنە ناو کۆڵەمەسەمەکانەوە و ..بە نەوەکانی داهاتوو ئەگوێزرێنەوە .. لەگێڕیدا مرۆڤێکی خاڵی لە هەموو بەها بەرزە مرۆڤایەتییەکان ، کە تەسبیحات تەنها بە سێ وشە ئەکات : ئاو ، کارەبا ، موچە … ئەگوێزرێتەوە ..
ئەوەیش گەورەترین تاوانی دژە مرۆڤایەتییە و لە جینۆساید ترسناکترە و ..پێویستە دادگاکان دۆسییە بۆ بکەنەوە و ..ئەو دەسەڵاتە دادگایی بکەن کە مرۆڤی کوردی بە جۆرە بودەڵە و بچووک کردۆتەوە ، ترسناکتر لەوەی لە ڕۆمانی مەسخی فرانز کافکادا ، بەسەر گریگۆری سامبسادا هات .. چونکە گریگۆری یەک کەس بوو ، بوو

بە سیسرک ..بەڵام گەڕینی شەش حەوت ملیۆن مرۆق بە مەگەلی مەڕ و کەڵەگەی مریشک ، تاوانێکە نابێ دادگاکان لێی بێ دەنگ بن .

بیرۆکە لە چیرۆکی منداڵان.. ڕەزا شوان

بیرۆکەی چیرۆک، هەندێک جاریش پێی دەوترێت "تەوەر، بابەت" بە بڕبڕپشت و بە دینەمۆی چیرۆک دادەنرێت. یەکێکە لە ڕەگەزە سەرەکییەکانی چیرۆک. بیرۆکە ئەو بنەمایەیە کە هونەری چیرۆکەکەی لەسەر بنیات دەنرێت. هەڵبژارن و دیارکردنی بیرۆکەی چیرۆک، بەبێ ئامانج و بەبێ مەبەستێکی دیارکراو نییە. بیرۆکەی چیرۆک بە تەواوی گوزارشت لە بیرۆکە یان لە ڕا و بۆچوونی نووسەر دەکات. لەوانەیە بیرۆکەی چیرۆک، تەنیا یەک بابەت بێت، یان بە دەوری چەند بابەتێکدا بسووڕێتەوە. کە چیرۆکنووسەکە دەیەوێت، لە کارێکی هونەریی جوان و بەچێژ و بەپێزدا، لە چوارچێوەی چیرۆکەکەدا بیانخاتەڕوو. بیرۆکەی سەرەکیی چیرۆک، ئەو بیرۆکە ناوەندییەیە یان ئەو چەمکەیە، کە چیرۆکنووس دەیەوێت لە ڕێگەی گێڕانەوە و کارەکتەرەکان و کات و شوێنەکانەوە، وێنای بکات. چیرۆکنووسی سەرکەوتوو و داهێنەر، دەزانێت چۆن بیرۆکەی چیرۆک هەڵبژێرێت و چ پەیام و ئامانجێکی ئەرێنی لە چیرۆکەکەیدا، بە منداڵانی خوێنەر دەگەیەنێت.

بیرۆکەی چیرۆکی منداڵان، پێویستە ڕاستەوخۆ بێت. بەڵام دەکرێت بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆش بێت، لەسەر زمانی پاڵەوان یان کارەکتەریکەوە بخرێتەڕوو. واتا ڕاستەوخۆ لە چیرۆکەکەد نەخراوەتەڕوو. ڕەخنەگران ناڕاستەوخۆیەکەیان پێ باشترە. دۆزینەوە و هەڵهێنجاندنی بیرۆکەی چیرۆک و ئەو و ئامانج و مەبەست،

یان ئەو پەیام و وانە و پەندانەی کە چیرۆکەکان لەخۆیان گرتوون. بۆ هەموو منداڵێک ئاسان نین. بیرکردنەوە و هەوڵدانی دەوێت. بێگومان شێواز و ستایلی هەر چیرۆکنووسێکیش، لە هەڵبژاردنی بیرۆکەی نووسین و داڕشتنی

چیرۆک بۆ منداڵان، وەک یەک نین و جیاوازییان هەیە.
ناشبێت بنەما سەرەکییەکانی تری چیرۆک، بکرێن بە قوربانی بیرۆکە. دەبێت گونجان و هاوسەنگییەک لە نێوانیاندا هەبێت.

هەندێک لە مەرجە پێویستییەکانی، بیرۆکەی بابەتی چیرۆکی منداڵان:

١- پێویستە چیرۆکی منداڵان، راست و روون و لۆژیکی بێت. تا منداڵان لێی تێبگەن.

٢- پێویستە بیرۆکەی بابەتی چیرۆکی منداڵان، بەنرخ و بەسوودبێت و پەیامێکی پەروەردەیی لەخۆگرتووبێت. تا شایەنی ئەوە بێت کە پێشکەش بە منداڵان بکرێت.

٣- نابێت بیرۆکەی چیرۆکی منداڵان، بە فۆرمێک بخریتەڕوو، کە منداڵان بێزار بکات. ناشبێت درێژدادڕی و زیادەڕۆیی تێدا بکرێت. بە کورتی و بە پوختی پێشکەش بکرێت.

٤- پێویستە بیرۆکەی بابەتی چیرۆکی منداڵان، دووربێت لە: توندوتیژی، شەڕانگێزی، لە ترس و تۆقین، لە کوشتن، لە زەبر و ئەشکەنجەدان، لە مووبەکردن، لە جنێودان، لە لەخۆبایی، لە نەرگزی، لە سووکایەتیکردن، لە بێ هیوای و ڕەشبینی. لە رووخان، لە دزی، لە درۆ، لە ناپاکی، لە ئیرەیی،...هتد. بەرانبەر بەم کار و ڕەفتارە نەرێنییانە، پێویستە بیرۆکەی جوان و بەهای بەرز و ڕەفتاری دروست و ئەرێنی لە هۆشی منداڵاندا بچێنن، وەک: خۆشەویستی، ئاشتی، هاوڕێتی، مرۆڤایەتی، دڵسۆزی، میهرەبانی، نیشتمان پەروەری، هاوکاری، هیوداری، گەشبینی، راستگۆیی، دادپەروەری، ژینگەپارێزی، یارمەتی، خێرخوازی، لێبووردن، کامەرانی، بەختەوەری، ئازادی، ئازایەتی، بڕوا و متمانە بەخۆبوون، بەزەیی بە ئاژەڵ، دادپەروەری،...هتد.

٥- چیرۆکنووسی چیرۆکی منداڵان، ئەوە دەزانێت کە بۆ منداڵان دەنووسێت نەک بۆ گەورەسالان. پەیام و ئامانج و مەبەستی چیرۆکەکانی ئاراستەی منداڵان دەکات. پێویستە لە خستنەڕووی بیرۆکەکانی چیرۆکەکانی، تایبەتمەندییەکانی جیهانی منداڵان لەبەرچاوبگرێت. ڕەچاوی قۆناغە جیاوازەکانی گەشەکردنی منداڵی بکات، لە رووی هەست و هزر و ئەندێشە و تێگەیشتن و وەرگرتن و فەرهەنگی وشەکانی زمانیان و دەروونی و سۆزداری و پەروەردەیی و کۆمەڵایەتییەوە. مامەڵە لەگەڵ پرسەکانی جیهانەکەیاندا بکات. بۆ نموونە: بیرۆکەی بابەتەکانی ئەو چیرۆکانەی بۆ منداڵانی بچووک گونجاون، ڕەنگە بۆ منداڵانی گەورەتر گونجاو نەبن. نابێت ئەوەش لەیادبکەین، کە وێژەی منداڵان - زیاتر لەوانی تر - بە ئامانج و مەبەستەوە بەستراوە.

٦ـ چیرۆکی باش، ئەو چیرۆکەیە، کە بیرۆکەی باشی هەبێت. ئەم بیرۆکە باشەش، بە شێوازێکی ئاسان و بە زمانێکی شیرین بە منداڵان بگەیەنرێت. چونکە لە کاتی خوێندنەوەیاندا یان گوێگرتندا، کاریگەری و کاردانەوەیان لەسەر ژیانی منداڵان دەبێت. بیرۆکە بە تەنها لە چیرۆکدا بەس نییە، بەو پێیەی دەبێت پرسەی داهێنەرانە هەبن. کە منداڵان بگوازنەوە بە کەشوهەوایەکی چیرۆکەکە و وروژاندنیان. چیرۆکنووسی لێهاتوو و داهێنەر، ئەو نووسەرەیە، کە ئەو بیرۆکەیە دەخاتەڕوو، کە لەگەڵ منداڵاندا بگونجێت. بەیان نامە نەبێت.

٧ـ پێویستە هاوسەنگی و گونجان لە نێوان بیرۆکە و ڕەگەزە بنەماییەکای تری بنیاتنانی چیرۆکی منداڵان هەبێت.

٨ـ ناونیشانی گونجاوی چیرۆک زۆر گرنگە. ڕۆڵێکی گرنگی لە سەرنجڕاکێشانی خوێنەران هەیە. پێویستە ناونیشانی چیرۆک گوزارشت لە بیرۆکەی چیرۆکەکە بکات.

٩ـ کۆتایی چیرۆکی منداڵان زۆر گرنگە، کە بە خۆشی و سەرکەوتن و گەشبینی و گەیشتن بە هیوا و بە ئامانج و بە گەیاندنی پەیامی چیرۆکەکە کۆتایی بێت. نابێت بە ڕوخان و بێ هیوایی و بە کارەساتی تراژیدی کۆتایی بێت. کە لە ئەمڕۆ لە داهاتووشدا، کاردانەوە و ڕەنگدانەوەیەکی نەرێنیان، لەسەر دەروونی منداڵان دەبێت.

دوبەی: ٢٠٢٤